

تقرير دفتر استاد سيد كاظم مصطفى «زيد عزه العالي» از درس خارج فقه
استاد سيد كاظم مصطفى؛ 1389/12/22

عيد ولادت اقا امام عسکري (عليه السلام) را به محضر مقدس فرزند حاضر و ناظرش اقا بقيه الله (عليه السلام) تبریک عرض مي کنيم براي همه شما هم تبریک اسعد الله اياکم ادامه بحث از احکام معاملات حيوانات مجهول الحال و اما بحث ما مرحوم سيد يزدي (ره) مي فرمايد بحث حيوان مجهول از سيلان الدم

و کذا اذا لم يعلم ان له دم سائلا. ام لا اين کذا نشان داد که حيوان مجهول الحال باشد از حيث سيلان دم حکمش معلوم شد از مسئله قبل که گفتيم حيواني که مجهول الحال است از حيث حليت و حرمت لحم چه بود حکم حکم به طهارت بول و روث بر اساس قاعده طهارت و حکم به عدم جواز اکل بر اساس قاعده عدم تزکيه اين حيوان هم همان حال و همان اوضاع را دارد بول و روثش محکوم به طهارت است بر اساس قاعده طهارت و اکل لحمش جائز نيست به جهت قاعده عدم تزکيه بعد ايشان مطلب را ادامه مي دهد کما انه اذا شک في شي انه من فضله حلال اللحم او حرامه او شک في انه من الحيوان الفلاني حتي يکون نجسا او من الفلاني حتي يکون طاهرا کما اذاراي شيئا لا. يدري انه بئره فاره و او بئره خنفساء ففي جميع هذه الصور بيني علي طهارته اين مربوط مي شد به بول و روث طبق همان مسئله اي که قبلا. ايشان فرمودند که بول و روث حيوان مجهول الحال محکوم به طهارت است در جمله کوتاه و تعبير حکيمانه سيد الحکيم اصالت طهارت

نظر مرحوم خويي ان بود که اگر قابليت تزکيه احراز بشود حکم به حليت لحم مي شود و اما راي سيد الاستاد (ره) که به تفصيل گفته شد و همچنين موافقت في الجملة سيد الحکيم (ره) و موافقت في الجملة امام خميني (ره) حيواناتي که مجهول الحال هستند اگر قابليت تزکيه شان محرز باشد محکوم به حليت اکند حکم به محلل اللحم بودن ان حيوانات صادر مي شود دليلشان خيلي توضيح داديم عموميت حليت از ايه قل لا اجد فيما اوحى الي و اصاله الاباحه بود اين مسئله تمام شد ما براي تکميل بحث اشاره کنيم گفتيم که اصاله

الاباحه جاري نيست چرا چون محكوم به اصاله عدم تزكيه است و فرموده بودند كه اصاله العموم هم داريم عموم حليت گفته شد كه تحقيق اين است كه ان نصوص كه منشا و مصدر اصاله العموم اعلام مي شد دلالت بر عموم ندارند كه ايه قل لا اجد و صحيحه علي بن يقطين دلالت بر عموم ندارد تا اينجا گفتيم

نظر صاحب كفايه خلاف فرمايش اقاوي خويي است

مويد بر اين مطلب هم برخورديم مرحوم صاحب كفايه (ره) در كفايه الاصول چاپ قديم دو جلدي جلد 2 صفحه 190 مي فرمايد لا يجري اصاله الاباحه اذا شك في حليه لحم حيوان مع الشك في قابليه التزكيه اين مويد مطلب است كه ايشان مي فرمايد براي اصاله الاباحه در حوزه شك به لحوم و جلود حيوانات من حيث التزكيه راهي نيست مجالي نيست پس يك نکته را فهميديم

نسبت بين اصاله الاباحه و اصل عدم تزكيه حكومت است

در عين حال كه گفتيم قاعده عدم تزكيه با اصاله الاباحه چه نسبت اصولي دارد حكومت دارد نسبت قاعده عدم تزكيه با اصاله الاباحه از نسبت اصولي حكومت است قاعده عدم تزكيه كه بود ديگر زمينه براي اصاله الاباحه باقي نخواهد گذاشت اين نکته را كه گفتيم يك نکته اي هم تقريبا جديد استفاده شد ولي با احتياط گفتيم قائلنيديم و ان اين بود در قابليت تزكيه براي حيوان كه گفتيم قابليت كه ثابت نيست حتي ان حيواناتي كه جلودشان قابل استفاده هست حكم خاصي است طهارت براي انها تزكيه در نصوص براي انها اعلام نشده گشتيم دقيق شك هم نكنيد تزكيه درباره حيواناتي كه مي گوييم قابل تزكيه هست و محرم الاكل كلمه تزكيه نيامده تمام

دلالت دو روايت موثقه بر اصل عدم تزكيه در حيوانات مشكوك

منبع ما دو تا موثقه سماعه بود كه ديروز گفتيم و شكر خدا بر خورده بوديم مستند براي شما الان اماده كردم شهيد ثاني (ره) در مسالك جلد 11 صفحه 518 و 519 مي فرمايد به اين موثقتين كه تزكيه براي حيوانات محرم الاكل اعلام مي كنند اعتماد نمي شود چرا نقص اول واقفي دارد كه موثقه است و ثانيا مضمرة است به مضمرة واقفي اگر مضمرة زراره بود بله مضمرة محمد بن مسلم بود بله مضمرة واقفي است واقفي و مضمرة روايت قابل اعتماد نيست مضافا بر اين استنباط تزكيه بر فرضي كه اين دو تا روايت اعتبارش ثابت باشد دلالتش را گفتيم لا تصلوا فيها گفته بود استفاده كنيد و نماز به ان نخوانيد اين تصريح به عدم تزكيه است اين دلالت كامل بر جواز انتفاع از ميتة دارد صاحب جواهر (ره) در كتاب جواهر جلد 36 در صفحه 200 مي فرمايد از اين دو تا روايت كه فرموده است امام كه اركبوا و لا تصلوا فيها اين پوستها و جلود فراء و ثمر و فنك و ثعالب استفاده كنيد مي فرمايد كه پس از كه امام فرموده است استفاده كنيد دلالت دارد بر تزكيه مي گويد براي اينكه انتفاع از ميتة جائز نيست چون انتفاع از ميتة جائز نيست اين بايد تزكيه شده باشد و معلوم شد كه اصل استفاده اش چقدر مشكل دار است

نظر مرحوم شيخ انصاري كه استفاده از جلود حيوان مشكوك اللحم دال بر قابليت تزكيه ان نيست

شيخ انصاري (ره) پس از خود صاحب جواهر شاگرد اجل و قائم مقامش مي فرمايد انتفاع از ميتة اشكال ندارد از نصوص و سير جواز انتفاع استفاده مي شود بنا بر اين اصل تزكيه براي

حيوانات محرم الاكل ثابت نيست چيزي كه ثابت هست جواز استفاده از جلود شان هست اين نکته كه اينجا به نتيجه رسيد بنا بر اين ما در اين باب اصاله الحرمة داريم بر اساس ايه شماره 3 سوره مائده حرمت عليكم الميتة و الدم تا مي رسد الا. ما زكيتم تزكيه مربوط به حيوان محلل الاكل بنا بر اين اين جايي كه شكي درباره سيلان دم هم داشته باشيم احتياط واجب حداقل مي شود اجتناب

نصوص دال بر لزوم اجتناب در موارد مشکوك الحكم

يك نکته اي هم اضافه كنيم در باب شبهه تزكيه نصوصي كه داريم دلالت دارند كه انجا كه شك در حليت و حرمت داشته باشيد اجتناب كنيد شكي در حليت و حرمت داشته باشيد اجتناب كنيد دقت مي كنيد به عنوان يك مطلب مهم اين مسئله را به ذهنمان برسيم در جوامع روايي همين وسائل الشيعه جلد 18 باب 12 از ابواب صفات قاضي 61 روايت درباره احتياط و اجتناب از شبهه آمده است در روايات متعدد آخر روايت قاعده كلي اعلام شده [ان الوقوف عند الشبهات خير من الاقتحام في الهلكات](#)

سبك شناسي

گفتيم سبك شناسي در رجال در روايات 1. لحن شناسي 2. متن شناسي 3. سبك شناسي لحن شناسي و متن شناسي در روايت

سه تا نکته است متن شناسي ديروز گفتيم كه نهج البلاغه نياز به تحقيق سند ندارد متنش دهاني چون پهناي فلک مي طلبد دون كلام خالق است فوق كلام مخلوق است كلام الامام امام الكلام سند نمي خواهد از اول تا آخر بخوانيد ايت خداست

سوال و جواب اولاً به رجال كه تحقيق كنيم اين احتمال پيدا نمي كنيد اين احتمالي كه شما مي گوييد يك احتمال عقلي است ما در بحثهايمان احتمالات عقلايي را دنبال مي كنيم ان يك كلمه اضافه كردن احتمال عقلي است ظاهراً در دعاي نديه است اولاً. دعاي نديه نهج البلاغه نيست ثانياً خيلي نادر است در نهج البلاغه برنخورده ايم و ثالثاً اگر روايات را هم بررسي كنيم ثقات را بياوريم در سند ان وقوع ثقات در سند از اين دست برد زدن بيمه نمي كند حجت براي ما وثوق به صدور است خود وثوق به صدور حجت است و تمام اينها را كه مي گوييم مستفاد از فقهاست و فقها آورده اند اما برجسته نمي كنند بنده حقير خدا مي خواهد نكاتي كه فقها زير لايه هاي مطالب آورده اند برجسته و يك و دو سه مي كنم در ضمن بياناتشان آمده كه مي گويند متن خيلي عالي است بعد مي گويد اين متن اضطراب دارد معلوم نيست مي گويد سند معلوم نيست ولي متن خيلي عالي است در ضمن اشاره مي كند مطلب دوم لحن شناسي اين است كه ما لحن اخلاقي از لحن احكام تشخيص بدهيم كه كار نسبتاً سختي است كه معيارهايش را براي شما گفتم سوم سبك شناسي بود در سبك شناسي اين است كه ادم بداند گاهي روايت بيان مي شود در ابتدا يك قاعده كلي مي گويد بعد فروع را بر ان مترتب مي كند گاهي هم صدر چيزي مي گويد ذيل چيز ديگري مي گويد و اما گاهي فروع يا مصاديق را بيان مي كند كامل در آخر يك قاعده كلي بيان مي كنيد مي گويد در شبهه اين كار را بكنيد اينجا مراجعه كنيد اينجوري تحقيق كنيد آخر مي گويد [ان الوقوف عند الشبهات خير من الاقتحام في الهلكات](#) اين سبك شناسي اين است كه اينجا امام قاعده بيان مي كند همان طوري ما در قران اين سبك را داريم ايه اي احكام عجزه از جهاد را بيان مي كند آخرش مي گويد ما علي المحسنين من سبيل

وقوف عند الشبهه بهتر از افتادن در هلاکت است

بسیار خوب این روایات در حد تواتر یا استفاضه می رسد به ان الوقوف یاعد الشبهه یا ان الوقوف عند الشبهات دارد عجب این است که در خود این روایات بدانیم کلمه احتیاط واژه نص است واژه منصوص است استصحاب کلمه منصوص نیست برائت کلمه منصوص نیست کلمه احتیاط کلمه تعبیر امام است منصوص است در همین جلد 18 همین باب 12 ابواب صفات قاضی روایت اول صحیحه عبد الرحمن الحجاج از امام ابی الحسن امام کاظم علیه السلام شبهات را می پرسد که صید شبهه شد کی صید کرده است در حال احرام التباسی به وجود آمد امام حکمش را بیان فرمود بعد در آخر تقریبا اینگونه فرمودند **اذا اصبتُم مثل هذا فلم تدروا فعلیکم بالاحتیاط حتی تسئلوا** ببینید دو تا نکته کلمه احتیاط منصوص است یک دو اینکه دستور است علیکم بالاحتیاط احتیاط چقدر پشتوانه اش محکم است یک مشکل بیشتر نداریم و ان عسر و حرج است بنابراین درباره لحوم و جلود که عموم حرمت که داریم قاعده عدم تزکیه که داریم اصل عدم تزکیه غیر محلل الاکل که ثابت نشد مضافا بر اینها دستور به احتیاط با این صراحت نمی شود از این گذشت

احتیاط واجب در اجتناب از مدفوع و گوشت مشکوک اللحم است

بنابراین در مورد شک در طهارت و نجاست بول و روث حیوان مجهول الحال باید احتیاط واجب اعلام کرد مضافا بر این مطابق است با سیره متشرعه سیره متشرعه هم در صورتی که بول و روثی مشتبّه بین نجس و طاهر باشد اجتناب می کنند مضافا بر این در روایات به مسائلی بر می خوریم که اگر حیوان مشتبّه باشد امام دستور داده است که اجتناب کنید صریحا مواردی داریم دال بر این مطلب کتاب وسائل جلد 16 باب 38 از ابواب اطعمه محرمه صحیحه حلبی روایت هم صحیحه است از امام صادق علیه السلام قال سمعت ابا عبد الله علیه السلام يقول **اذا اختلط الزکی بالمیت باعه ممن یستحیل المیتة و اکل ثمنه** برای کسی که فروشد که او اکل میتة را جائز می داند برای خودتان خرید و فروشش جائز نیست احتیاط نیست از نجاستها و شبهه در نجاست اجتناب به عمل آمده حکم مشتبّه به نجاست همان حکم نجاست است که عدم جواز بیع و شرائش باشد

اعمال قاعده طهارت در تعارض با اصل عدم تزکیه

یک مطلب دیگر اینجا اضافه می کند و ان مطلب خیلی خوبی است که ما در طهارت بول و روث نسبت به حیوان مجهول الحال قاعده طهارت را جاری می کنیم ببینیم قاعده طهارت نسبتش با قاعده عدم تزکیه چیست حاکم و محکوم است قاعده تزکیه حاکم است شما می گوئید قاعده عدم تزکیه نسبت به لحوم است می گوئیم یک قاعده مثبتاتش حجت است دو سبب و مسبب است حرمت را که ثابت کرد طبعا بر اساس قاعده ای که کل حیوان یحرم اکله بوله و روثه نجس بر اساس ان قاعده پس حکم به نجاست بول و روثش صادر می شود این مطلب را که گفتیم

اشاره به قاعده تغلیب در بحث حلیت و حرمت

چیز دیگر را هم صاحب جواهر اضافه می کند و ان این است در کتاب جواهر جلد 36 صفحه 172 و 173 ان مطلب قبلی را ایشان می فرماید که هر کجا کما اجتماع حلال و الحرام غلب الحرام الحلال قاعده تغلیب بود درباره این قاعده تغلیب یک اشکالی آورده اند که بگوئیم نکند یک وقتی خودتان بر بخورید که این قاعده تغلیب که کامل نبود اشکال را

صاحب رياض سيد طباطبايي در رياض المسائل جلد 2 صفحه 278 سطر 24 رحلي مي فرمايد ممكن است ما بگوئيم كه اين روايت معارض است با صحيحه عبد الله بن سنان از امام صادق كه مي فرمايد كل شي فيه حلال و حرام فهو لك حلال ابدًا حتي تعرف الحلال فيه بعينه فتدعه ممكن است تعارض بكند بعد مي فرمايد اين معتبره مستفيضه مقدم است بخاطر معاضدت شهرت بر فرض اگر هم تعارض بكند مي فرمايد تساقط و قاعده در شبهه محصوره احتياط است اين حرف را كه گفتيم مطلب تا اينجا معلوم شد تقويت شد بحث از جهت احتياط

فرمايش صاحب جواهر بر اختبار سيلان دم

اين نکته را هم صاحب جواهر كتاب جواهر جلد 5 صفحه 289 مي فرمايد جايي كه شبهه بشود از حيث سيلان دم مي گويد احتمال اين است كه بگوئيم حكم به طهارت نيازي به اختبار دارد و اجتناب از حرام توقف دارد به اجتناب از شبهه و حكم به طهارت نياز به اختبار دارد يك حرف جديد گفت اين را كه شما دقت مي كنيد ما در تشخيص اين موضوعات اگر شك بكنيم سيلان دم و بعد محرم الاكل و محلل الاكل كه معيارهايش از سوي شرع آمده اختبار مي كنيم صاحب جواهر به اين مطلب اشاره كرد اشاره بسيار خوبي است فتوا اگر داده بشود كه اختبار كند درست است مورد جزئي است ولي در نسبت به حليت و حرمت و نسبت به طهارت و نجاست كار درست خواهد بود مسئله كامل شد حكم همان است كه سيد يزدي در متن آورده حيوان مجهول الحال مثل محرم الاكلند اما بول و رویشان كه فرمودند بر اساس قاعده طهارت پاك هست گفته شد كه دليل بر طهارت وجود ندارد و حد اقل احتياط واجب اجتناب است بر اساس قاعده تزكيه و احتياط و قاعده تغليب و شبهه محصوره اين مسئله الحمد لله تمام شد مسئله بعدي درباره نجاست عين ديگر از اعيان نجسه ان شاء الله فردا عمود زمان يك هيكل بزرگي براي خود مي گيرد اختبار بشود سيلان و عدم سيلان حليت و حرمت در ازمایشگاههاي علمي

اشاره به روايات در اين زمينه

خوشبختانه وسائل روايات هم درباره اختبار اشاراتي دارد كتاب وسائل جلد 16 باب 37 از ابواب اطعمه محرمه روايت از اسماعيل بن شعيب روايت سندش معتبر است از امام صادق عليه السلام في رجل دخل قرية فاصاب بها لحما لم يدر ازكي هو او ميت شبهه فقال فاطرحه علي النار فكلما انقبض فهو زكي فكلما انبسط فهو ميت اين ازمایش و ازمون روايت است البته اين راه ازمایش ممكن است بگوئيم تنها راه نبوده ان موقع امكانات را مي طلبد الان از طريق علمي ازمایش اين موارد در جهت رفع شبهه كار ممكني است كه اگر فقهاي كبار دستور به تاسيس ازمایشگاهها بزنند نسبت به حليت و حرمت و نسبت به طهارت و نجاست كار درست بود مسئله كامل شد حكم همان است كه سيد يزدي در متن آورده حيوان مجهول الحال مثل محرم الاكلند اما بول و رویشان كه فرمودند بر اساس قاعده طهارت پاك هست گفته شد كه دليل بر طهارت وجود ندارد و حد اقل احتياط واجب اجتناب است بر اساس قاعده عدم تزكيه و احتياط و قاعده تغليب و شبهه محصوره اين مسئله الحمد لله تمام شد مسئله بعدي درباره نجاست عين ديگر از اعيان نجسه ان شاء الله فردا